

СТ А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Мариян Стоядинов
Православен богословски факултет, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”

относно дисертационен труд за присъждане на научна и образователна степен „доктор“ на РОСИЦА ИВАНОВА ТОДОРОВА,
Богословски факултет на СУ „Св. Климент Охридски”

Тема на предложения труд:

СТАДИИ В РАЗВИТИЕТО НА РЕЛИГИОЗНАТА ВЯРА И ФОРМИРАНЕТО НА ЛИЧНОСТТА (ПСИХОЛОГИЧНО-РЕЛИГИОЗЕН АНАЛИЗ И ИЗМЕРЕНИЯ)

Предложеният за становище труд е интригуващо въведение в областта на психологията на развитие на личността и опит за творчески синтез в системата на богословското знание. Последното е всъщност основа на заявената теза, а именно, „че пътят на развитие на цялостния духовен потенциал като „лествица към небето” – заложен и зададен като задача за всеки човек – е път на творческа реализация на богосътворената човечност и богообразност, така както е засвидетелстван в светлината на светоотеческото учение за степените на духовно-нравственото съвършенство, на възхождането, преобразяването и благодатното единение с Бога, разкрито в учението за обожението (theosis)” (с. 28-29).

Докторантът излага тезата си в рамките на 350 стандартни страници. Дисертационният труд съдържа предговор, методологичен увод, четири основни глави, заключение, приложения, списък на използваната литература.

1. Ще коментирам текста първо от формална страна.

1.1. *Обем и структура.* Анализиранията проблематика е с голям обем, което има своите добри и своите недобри страни. Като първи опит за задълбочен богословски анализ в това направление изглежда закономерно да се стъпи на добре изследваната територия на психологическите теории за развитие на личността. Затруднението в подобен анализ е в невъзможността на всяко от теоретичните направления да бъде отделено повече време, доколкото всяко от тях може да бъде предмет на изрично дисертационно изследване. Четирите глави са балансирани като обем като нито една не доминира над останалите.

2.2. *Критичен апарат и ползвана литература.* Ползваната литература (извори, справочници, статии, студии и монографии) е общо 317 заглавия, от които 107 на латиница. Бележките под линия са 469. Недостатък в работата е начинът, по който са цитирани светите отци (най-вече в четвърта глава). Първо, би било добре да се ползват критични издания на оригиналните текстове. Позоваването на произволни преводи не може да бъде основа за научно-издържани твърдения. Второ – позоваването на автор и на съответното място в PG не е достатъчно. Би било добре в посочката да се укаже и *съчинението*, и съответния *параграф*. Срещат се и оградени в кавички пасажи без каквото и да било указание за източник (с. 188, 195 и др.). При цитирането на гръцки понятия и изрази би трябвало да се избягва латинската транскрипция (с. 200, 219 и др.).

2. В съдържателен план ще сумирам впечатленията си в следната последователност:

2.1. На първо място ще коментирам една от основните задачи на изследването – „критично осмисляне на новите научни реалии и вграждането им чрез творчески синтез в системата на богословското

знание. Така проблемните постановки, поставени в тази област на психологичната наука, напълно закономерно поставят като актуална задача пред богословската мисъл да се потърси тяхното решение и възможното им интегриране върху православна антропологично-психологична основа”. Намирам за спорна потребността новите научни реалии непременно да бъдат осмисляни и вграждани в системата на богословското знание. Научните реалии в повечето случаи се нуждаят от критичен прочит, но те са променлива величина, която няма нужда винаги да бъде интегрирана в прокрустовото ложе на Откровението. Подобен подход има печални традиции в западното богословие.

2.2. Едно подобно изследване не би трябвало да се основава на прекалено обширна изследователска територия. Огромният обем от изследователски задачи разфокусира изследването. Последното се превръща в информативен компендиум, в който има информация за твърде много неща (вкл. и преразкази на историята на библейски личности като Иов, Иона, Авраам и Иеремия, които не са нужни в една богословска дисертация), но твърде малко анализ в дълбочина. Много по-удачно би било, според мен, да се ограничи изследователския интерес до сравнителен анализ на един от аспектите в психологията на развитие на личността – примерно онтологичната структура на религиозния опит у Джеймс Фаулър и възгледът на митрополит Иеротей Влахос за православието като терапия или примерно теорията за „психо-социалната криза” у Е. Ериксън и персонологията у о. Софроний Сахаров или митр. Йоан Зизиулас. Така докторантът би избегнал упрека за това, че събира в едно изследване всичко, без реално да е в състояние да включи всичко, имащо отношение към така формулираната теза. Изобщо християнският принос в позиционирането на „личността” като ключ не само в триадологията и

христологията, но и в решаването на всяко антропологично и социално предизвикателство, заслужава по-детайлно изследване.

Въпреки това, считам извършената от докторанта работа за заслужаваща добра оценка. Анкетите и систематизацията на резултатите също са добър принос в илюстрирането на изследвания проблем. Към днешна дата изследването на Росица Тодорова може да послужи като основа за всяко следващо изследване в така широко очертания периметър с вникване в детайла при ясно очертани граници.

Въз основа на казаното по-горе имам всички основания да дам положителна оценка за докторската дисертация на Росица Иванова Тодорова и при успешно проведена защита бих гласувал с „ДА“ за присъждането ѝ на ОНС „доктор“ по научната специалност „Теология“.

Велико Търново

Доц. д-р Мариян Стоядинов

10.08.2015 г.

.....